

Поняття цивільно-правового договору в сучасному цивільному праві

Ю.Б. Алексашина,
аспірант кафедри цивільного
права юридичного факуль-
тету Київського національ-
ного університету
імені Тараса Шевченка

Із розбудовою ринкової економіки в Україні та прийняттям у 2003 р. Цивільного кодексу України (далі — ЦК) в юридичній доктрині з'явилося багато досліджень, присвячених визначенню поняття та з'ясуванню сутності цивільно-правового договору. За час функціонування ЦК вийшло у світ багато підручників та монографій у сфері договірної права.

У цивілістичній доктрині склалися три основні концепції (теорії) розуміння цивільно-правового договору: консенсусна, облігаційна, або теорія договору-обіцянки та актова теорії

Summary

The article examines the main theories in respect of the "civil contract notion". The author explores the notions of contract as provided for by juridical literature, surveys them and gives her own definition of the civil contract and its qualities

Питанням договірної регулювання суспільних відносин присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних учених, як О.А. Беяневич, С.М. Бервено, Т.В. Боднар, В.В. Іванов, А.Д. Корецький, В.В. Луць, С.О. Погрібний, А.Н. Танага та ін. Однак можна констатувати, що в юридичній науці й дотепер немає єдиного підходу до визначення поняття «цивільно-правовий договір», його ознак та природи.

Аналіз наукових досліджень у сфері договірної регулювання приватних відносин дає підстави стверджувати, що в цивілістичній доктрині склалися три основні концепції (теорії) розуміння цивільно-правового договору: консенсусна, облігаційна, або теорія договору-обіцянки та актова теорія.

У цивілістиці й у теорії права панівною на сьогодні є консенсусна теорія договору. Базовим для неї є твердження, що договір — це продукт волевиявлення сторін, втілений у їхній угоді. Угода сторін ґрунтується на зустрічному волевиявленні. Один із феноменів цивільно-правових договорів полягає у тому, що сторони у договорі переслідують, по суті, різні, навіть протилежні цілі. Хрестоматійним прикладом вважають ситуацію з договором купівлі-продажу, в якому вольове прагнення однієї сторони (продавця) спрямоване на те, щоб передати право власності на майно (товар) іншій особі й отримати за нього певну грошову суму, а бажання другої сторони (покупця) полягає в тому, щоб набути право власності на це майно (товар), сплативши за нього певну суму грошей. Договір якраз і надає можливість сторонам у межах його положень досягти своїх (різних) цілей.

Такі цілі по-різному взаємодіють між собою, за рахунок чого, власне, і виникає договір. Як зазначає Ю.Г. Басін, «договір є заключним актом процесу взаємного узгодження волевиявлень, у ході якого кожен учасник сприймає волю контрагента і в підсумку з нею погоджується»¹.

Облігаційна теорія ґрунтується на тому, що заява (обіцянка), зроблена одним суб'єктом, про передачу майна (грошей), виконання робіт, надання послуг тощо вже юридично зв'язує цього суб'єкта з іншим і надає останньому правовий розрахунок на те, що обіцянка буде виконана

Зазначене, проте, не означає, що у цивільному договорі відбувається «злиття волевиявлень сторін» або формується «єдина воля сторін», «спільна воля сторін», «збіг волі сторін». Такі висловлювання є у працях багатьох авторів², але вони неточні, особливо для цивільних договорів. Сторони у цивільних договорах — це приватні суб'єкти, які майново та організаційно відокремлені один від одного, не перебувають у підпорядкуванні один у одного, тобто вони юридично рівні. Не втрачається ця самостійність і при вступі у договірні відносини. Кожна зі сторін і кожен із учасників договору, будучи наділений власною правосуб'єктністю, має право ініціювати зміну, розірвання, пролонгацію договору, відмовитись від нього, якщо це передбачено законом або самим договором.

У деяких країнах Заходу панівною є так звана «облігаційна теорія договору», яку також можна назвати «теорією договору-обіцянки». Певною мірою альтернативна класичній консенсусній теорії, облігаційна теорія ґрунтується на тому, що заява (обіцянка), зроблена одним суб'єктом, про передачу майна (грошей), виконання робіт, надання послуг тощо вже юридично зв'язує цього суб'єкта з іншим і надає останньому правовий розрахунок на те, що обіцянка буде виконана.

Однією з основних причин запровадження облігаційної теорії була необхідність визнання юридичної сили за односторонніми зобов'язаннями, у яких одна сторона (оферент), яка висувала пропозицію укладення договору, мала тільки обов'язки, в той час як інша (акцептант) мала тільки права. На практиці облігаційна теорія знайшла застосування, зокрема,

у нормах Німецького цивільного уложення³, де договір дарування вважається укладеним без акцепта обдаровуваного (§ 516) та Цивільного кодексу Нідерландів⁴, зміст яких дозволяє стверджувати, що для визнання договору укладеним достатньо згоди сторони, яка приймає на себе зобов'язання, якщо тільки сторона, якій адресована пропозиція, не відмовляється від неї (статті 3:33, 3:37 (1), 6:5 (2)). Подібний підхід закріплений і в європейській уніфікації договірно-правових норм — Принципах Європейського договірного права⁵ (статті 2:101, 2:107).

Широкого застосування теорія договору-обіцянки набула в англо-американській доктрині. В. Ансон виділив три умови, за яких одностороння обіцянка породжує договірні правовідносини між суб'єктами. По-перше, наміром сторін має охоплюватись саме створення зобов'язання, що виявляється у покладенні на боржника обов'язку виконати щось на користь кредитора і наданні кредитору права вимагати від боржника виконання його обов'язку. Таке зобов'язання вже є не тільки моральним, але й правовим. По-друге, боржник або приймає на себе зобов'язання у визначеній урочистій формі (так звана процедура «прикладання печатки»), або одержує від кредитора те, що підтверджує зобов'язання, має назву зустрічного задоволення (consideration) і виражається у прийнятті на себе кредитором зустрічного зобов'язання. По-третє, прийняття зобов'язання не повинно порушувати жодних правових норм⁶.

У дійсності ж, попри зовнішню докорінну відмінність теорії обіцянки від теорії договору як угоди, розбіжності між ними не принципові. І.В. Бекленіщева, детально розглянувши передумови виникнення та сутність цієї теорії, зазначила, що «обіцянка англійського договірного права є такою ж мірою двосторонньою, що й угода»⁷. Погляд на договір як обіцянку одночасно формувався навіть у деяких вітчизняних учених, що зовсім не завадило утвердженню у вітчизняній доктрині думки, що договір є угодою сторін. На початку ХХ ст. погляд на договір як на обіцянку сторін висловлював Д.І. Мейер, який наголошував на тому, що договір має місце там, де одна сторона дає обіцянку, а інша її приймає⁸. Це дає

¹ Советское гражданское право Казахской ССР. Учебное пособие / Под ред. Басина Ю. Г., Ваксберга М. А. — Вып. IV. Общая часть обязательственного права. — Алма-Ата, 1971. — С. 17 (Тут і далі — переклад автора).

² Див.: Гавзе Ф. И. Социалистический гражданско-правовой договор. — М., 1972. — С. 6—7; Казанцев М. Ф. К вопросу об общей теории правового договора // Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения РАН. Вып. 1. — Екатеринбург, 1999. — С. 179—196, 184; Калабеков Ш. В. Договор как универсальная правовая конструкция. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 2004. — С. 12; Олюха В. Г. Цивильно-правовий договір: поняття, функції та система. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — К., 2003. — С. 5.

³ Див.: Германское Гражданское уложение 1896 г. // Германское право. Часть 1. Гражданское уложение. — М., 1996. — 552 с.

⁴ Див.: Гражданский кодекс Нидерландов. Книги 2, 3, 5, 6 и 7. — Лейден, 1996. — 372 с.

⁵ Див.: Принципы европейского договорного права // Вестник ВАС РФ. — 2005. — № 3.

⁶ Див.: Ансон В. Договорное право. — М., 1984. — С. 20.

⁷ Бекленіщева І. В. Гражданско-правовой договор: классическая традиция и современные тенденции. — М., 2006. — С. 129.

⁸ Див.: Мейер Д. И. Русское гражданское право. — М., 1997. — Ч. 2. — С. 56.

підстави вважати, що і консенсусна, і облігаційна теорії, маючи в своїх основах неоднакові ідеї, під час свого розвитку взаємодоповнювали одна одну.

Цивільно-правовий договір і договір взагалі у класифікації юридичних фактів теорією права відносяться до числа юридичних актів

Останнім часом набула поширення так звана «актова теорія», яка розуміє договір як вид правового акту. Слід зробити застереження, що вона не нова. Погляди на договір як на сумісний або багатосторонній правовий акт висловлювались у радянській літературі⁹ й навіть імперській¹⁰. Інша справа, що вчені попереднього періоду, даючи таке визначення, вкладали в нього дещо інший зміст, якщо порівнювати його з розумінням договору як правового акта в сучасній доктрині права.

Не можна заперечувати, що цивільно-правовий договір і договір взагалі у класифікації юридичних фактів теорією права відносяться до числа юридичних актів. І це зрозуміло, адже договір є дією, тобто актом, який виражає активну поведінку суб'єктів. З цієї позиції можна оцінити висловлювання О.О. Красавчикова, який називав цивільний договір «єдиним вольовим актом»¹¹, та М.К. Сулейменова, який характеризував договір як «спільний вольовий акт»¹².

Сучасні автори — прихильники цієї позиції — по-іншому розуміють договір як правовий акт. В.В. Иванов визначає правовий акт як «здійснене у відповідній необхідній формі волевиявлення уповноваженого суб'єкта права або спрямоване на регулювання поведінки цього суб'єкта та (або) інших суб'єктів, що встановлює необхідний правовий результат (правову норму, індивідуальний правовий припис та ін.) або являє собою правомірну дію, яка безпосередньо виступає правовим результатом»¹³. Договір, договірний правовий акт є спільним (сумісним) правовим актом, що являє собою «спільно здійснені у відповідній необхідній формі відособлені волевиявлення двох або

кількох уповноважених суб'єктів права, спрямовані на регулювання поведінки цих суб'єктів та (або) інших суб'єктів, які встановлюють на основі згоди правовий результат»¹⁴. Відповідно, індивідуальний договір, індивідуальний правовий акт — це «спільно здійснені у відповідній

необхідній формі відокремлені волевиявлення двох або більше уповноважених суб'єктів правозастосування, спрямовані на регулювання поведінки цих суб'єктів та (або) інших суб'єктів, які на основі згоди створюють індивідуальні правові приписи»¹⁵.

М.Ф. Казанцев надає таке «актове» визначення цивільного договору: «Цивільно-правовий договір — це правовий акт, який: заснований на цивільному праві; здійснений (укладений) двома або більше особами (сторонами); виражає їх узгоджену волю; спрямований на регулювання цивільно-правових відносин сторін між собою або також з іншими (третіми) особами»¹⁶.

Сприйняття договору як правового акта на сучасному етапі означає підкреслення здатності договору до регулювання суспільних відносин, встановлення прав та обов'язків суб'єктів, розширення їх правосуб'єктності

Серед робіт останнього періоду в Україні позицію про те, що цивільно-правовий договір є правовим актом, зайняв С.О. Погрібний, який трактує поняття правового регулювання договірних цивільних відносин як «вплив суб'єкта правового регулювання (учасників цивільних відносин або держави) на цивільні суспільні відносини шляхом установаження норм цивільного права (договірної чи статутної) та їх реалізації з метою упорядкування вказаних відносин відповідно до ідеальних моделей, закладених у цих нормах»¹⁷. Якщо учасники цивільних відносин, у тому числі й договірних, можуть встановлювати норми договірної права, які до того ж автор ставить поряд із нормами статутного права, при такому підході жодним іншим чином, ніж правовий акт, договір розумітися не може.

Таким чином, сприйняття договору як правового акта на сучасному етапі означає підкреслення здатності договору до регулювання суспільних відносин, встановлення прав та обов'язків суб'єктів, розширення їх правосуб'єктності. Сама ж регулятивна здатність договору оспорується

⁹ Див.: Александров Н.Г. К вопросу о роли договора в правовом регулировании общественных отношений // Ученые записки ВЮИОН. — 1976. — Вып. 6. — С. 72; Алексеев С.С. Проблемы теории права. В 2-х т. — Свердловск, 1973. — Т. 2. Нормативные юридические акты. Применение права. Юридическая наука (правоведение). — С. 54; Алексеев С.С. Общая теория права. В 2-х т. — М., 1982. — Т. 2. — С. 236.

¹⁰ Див.: Митюков К.А. Курс римского права. — К., 1902. — С. 37.

¹¹ Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве. — М., 1958. — С. 120—121 та ін.

¹² Договор в народном хозяйстве (вопросы общей теории) / Под ред. М.К. Сулейменова. — Алма-Ата, 1987. — С. 13.

¹³ Иванов В.В. Общая теория договора. — М., 2006. — С. 22.

¹⁴ Иванов В.В. Знач. пр. — С. 23.

¹⁵ Иванов В.В. Знач. пр. — С. 201.

¹⁶ Казанцев М.Ф. Знач. пр. — С. 183.

¹⁷ Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — К., 2009. — С. 7.

не може, однак визнання договору як правового акта спонукає зазначених авторів до висновку, що він прирівнюється до закону, інших нормативно-правових актів, а іноді у своєму регулятивному значенні й переважає їх. Деякі автори навіть зайняли позицію, згідно з якою індивідуальний, у тому числі й цивільно-правовий, договір є формою (джерелом) права¹⁸.

Сутність договору як юридичного факту-правочину полягає у тому, що він створює певні права та обов'язки між суб'єктами на підставі волевиявлень, які вже відбулися, виразилися у певній формі

Із метою підбиття підсумків дослідження правової природи цивільно-правового договору та формулювання власного визначення договору і, на його підставі, основних ознак цивільного договору, наведемо ще кілька визначень та ознак договору (цивільного), що містяться у правовій літературі.

С.М. Бервено пропонує визначати цивільно-правовий договір як «правомірний правочин (правомірну угоду) взаємоузгодженої волі двох і більше сторін, спрямованої на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, у формі зобов'язального правовідношення та на врегулювання відносин між цими сторонами шляхом закріплення цих прав і обов'язків, як правило, у формі відповідних умов договору, у визначеній законом формі»¹⁹.

Разом із незаперечними перевагами, до яких можна віднести вказівки на взаємоузгодженість, на каузу (ціль) договору у вигляді виникнення, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, на регулятивну роль цивільного договору і на визначену його форму, зазначене визначення закріплює, на нашу думку, і деякі спірні ознаки, які не точно відображають сутність цивільно-правового договору.

По-перше, сутність договору як юридичного факту-правочину полягає у тому, що він створює певні права та обов'язки між суб'єктами на підставі волевиявлень, які вже відбулися, виразилися у певній формі. Воля є поняттям внутрішнім і це поняття не має вирішального значення для кваліфікації угоди суб'єктів як договору. По-друге, недоцільним є вжиття в одному визначенні цивільного договору понять «правочин» і «угода» як синонімів. Якщо правочин є юридичним

фактом, з яким пов'язується виникнення юридичних наслідків, то угодою є та спільна спрямованість волевиявлень, на якій ґрунтується договір. Зайвим видається і посилання на правомірність договору як правочину та як угоди. Презумпція правомірності цивільного правочину хоча і закріплена законом (ст. 204 ЦК), проте може бути спростована як у судовому порядку,

так і законом. У юридичній літературі до цих пір немає єдності щодо того, чи слід вважати договором недійсний договір. Відповідь на це питання ускладнюється в сучасних

умовах, коли закон, з одного боку, передбачає нікчемність правочину-договору і не вимагає визнання його недійсним у суді, а з другого — надає можливість суду визнати його дійсним. Крім того, інколи простежується нечіткість законодавчих критеріїв нікчемності. На нашу думку, угода може бути лише правомірною; у випадку неправомірності угода як така не існує.

При цьому ознаки цивільного договору, наведені С.М. Бервено, далеко не повністю розкривають сутність цього явища і відтворюють його особливості, які впливають із визначення. Автор обмежується двома ознаками: по-перше, цивільно-правовий договір є юридичним фактом, здатним породжувати виникнення цивільних прав та обов'язків; по-друге, він є особливим юридичним фактом, дією, що є результатом внутрішньої волі суб'єктів та її реалізації в об'єктивній формі²⁰.

Якщо правочин є юридичним фактом, з яким пов'язується виникнення юридичних наслідків, то угодою є та спільна спрямованість волевиявлень, на якій ґрунтується договір

Лаконічне і водночас змістовне визначення цивільного договору наводить В.Г. Олюха, на думку якого «договір — це правочин двох чи більше осіб у визначеній законодавством формі, що спрямований на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків»²¹. Водночас таке визначення, на нашу думку, має бути придатним до законодавчого застосування. Теоретичне визначення, яке має базуватися на розумінні договору як угоди, повинно вміщувати більше ознак договору.

Схожим і за лаконічністю, і за змістом, якщо не враховувати наявності у ньому елементів концепції договору-обіцянки, є визначення цивільно-правового договору, запропоноване

¹⁸ Див.: Кашанина Т.В. Предпринимательство: правовые основы. — М., 1994. — С. 105—107; Погрібний С.О. Знач. праця. — С. 9; Тихомиров Ю.А. Закон и формирование гражданского общества // Советское государство и право. — 1991. — № 8. — С. 24—32.

¹⁹ Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / За ред. О.В. Дзери. — К., 2008. — С. 45—46.

²⁰ Див.: Договірне право України. Загальна частина. — С. 46.

²¹ Олюха В.Г. Цивільно-правовий договір: поняття, функції та система. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — С. 12.

І.В. Бекленішевою. На її думку, «цивільно-правовий договір — це угода двох або кількох сторін, або обіцянка однієї сторони, на яку розраховувала друга сторона, спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків»²².

Значна кількість договорів укладається без попереднього узгодження, переговорів тощо. Проте поняття «угода» все ж вбачається більш універсальним, тому і пріоритетним для застосування у договорах, адже угода може розумітися не тільки як вільне волевиявлення сторін, спрямоване на виникнення, зміну або припинення правовідносин, але і як правовий зв'язок між учасниками, волевиявлення яких спрямовані на досягнення спільного правового результату

А.Д. Корецький обстоює позицію, відповідно до якої договори можуть бути фактичними та юридичними. Фактичний договір — це «об'єктивовані зовні, вільноузгоджені наміри кількох осіб здійснити суб'єктивно можливі юридичні або фактичні дії у відношенні одна до одної з метою реалізації особистих інтересів»²³. Юридичний договір представляє собою «об'єктивовані, вільноузгоджені, юридично значимі, дозволені та охоронювані законодавством наміри кількох осіб здійснити одна щодо одної юридичні або фактичні дії в цілях реалізації своїх інтересів»²⁴.

На нашу думку, виокремлення фактичних договорів у окрему категорію дослідження не може бути виправданим, адже ці договори не мають правової (цивільно-правової) природи, принаймні, як зазначив А.Д. Корецький, «визначити юридичну сутність багатьох фактичних угод не завжди можливо, з причин або неюридичного характеру відносин, які ними опосередковуються, або відсутності їхньої соціальної значимості, або відсутності у законодавстві механізму забезпечення юридичного примусу (заходів примусу) до виконання їх умов або з інших причин»²⁵.

Неможливо погодитись і з тлумаченням цивільно-правового договору як «намірів сторін», рівно як і з тим, що «договір існує до тих пір, поки існує намір (воля) сторін його виконати»²⁶. Якщо уявити, наприклад, що одна зі сторін є недобросовісною і заздалегідь знає, що не виконуватиме договір, а інша є добросовісною і має намір його виконувати, то за логікою А.Д. Корецького договір не існує. Тому добросовісна сторона опиняється без засобів правового захисту. Безумовно, це порушує основні принципи

цивільного права. У будь-якому випадку цивільний договір має розглядатися як угода, побудована на виражених волевиявленнях сторін, а не як їхні наміри.

Інший російський автор, Ш.В. Калабеков, розглядає договір як акт згоди, вчинений у певній формі, який встановлює у рамках, визначених законом, взаємні права та обов'язки його суб'єктів, регулює їх подальшу поведінку і забезпечується мірою державно-примусового характеру. Він виділяє такі ознаки договору: вольовий зміст; визначення взаємних прав та обов'язків суб'єктів; визначення договором поведінки суб'єктів; спрямованість договору на встановлення і зміну прав та обов'язків; спрямованість договору на досягнення конкретної мети; об'єктивація договору зовні за допомогою певної форми; еквівалентність та універсальність договору²⁷.

Цікавим, на наш погляд, є використання Ш.В. Калабековим поняття «згода» замість «угода». Сам автор пояснює це тим, що значна кількість договорів укладається без попереднього узгодження, переговорів тощо. Проте поняття «угода» все ж вбачається більш універсальним, тому і пріоритетним для застосування у договорах, адже угода може розумітися не тільки як вільне волевиявлення сторін, спрямоване на виникнення, зміну або припинення правовідносин, але і як правовий зв'язок між учасниками, волевиявлення яких спрямовані на досягнення спільного правового результату.

Що стосується ознак договору, сформульованих Ш.В. Калабековим, то при безумовному сприйнятті таких характеристик договору, як вольовий характер, наявність певної форми вираження волевиявлення суб'єктів, не притаманних договорам (в усякому випадку — цивільним договорам), слід визнати ознаку еквівалентності, оскільки матеріальний або інший ефект у договорів може бути одностороннім або переважаючим лише в однієї сторони. Достатньо згадати договір дарування або безоплатні договори доручення, зберігання. Ознака універсальності є занадто абстрактною для того, щоб включатися до поняття договору. Такі ознаки, як «визначення взаємних прав та обов'язків суб'єктів», «визначення договором поведінки суб'єктів», «спрямованість договору на встановлення та зміну прав та обов'язків» і «спрямованість договору на

²² Бекленішева І.В. Знач. праця. — С. 176.

²³ Корецький А.Д. Теоретико-правові основи учиня о договорі / Отв. ред. П.П. Баранов. — СПб., 2001. — С. 35—36.

²⁴ Корецький А.Д. Знач. праця. — С. 41.

²⁵ Корецький А.Д. Знач. праця. — С. 84.

²⁶ Корецький А.Д. Знач. праця. — С. 31.

²⁷ Див.: Калабеков Ш.В. Договор как универсальная правовая конструкция. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. — М., 2004. — С. 11—12.

досягнення конкретної мети», по суті виражають єдину, спільну для них особливість, яка свідчить про те, що договір завжди спрямований на досягнення правових наслідків.

На підставі зазначеного можна виокремити такі ознаки цивільно-правового договору та запропонувати його визначення. До ознак цивільного договору слід віднести таке: договір виникає на підставі цивільно-правових норм; є угодою двох або кількох сторін; ґрунтується на узгодженому волевиявленні сторін; спрямований на досягнення спільної мети сторін — встановлення, зміну

або припинення цивільних правовідносин; регулює права та обов'язки сторін та (або) права третіх осіб, тобто визначає зміст цивільних правовідносин; вчиняється у встановленій законом формі.

Таким чином, цивільно-правовий договір — це угода двох або кількох сторін, яка виникає на підставі цивільно-правових норм, ґрунтується на їх узгодженому волевиявленні, вчиняється у встановленій законом формі, спрямована на досягнення спільної мети сторін — встановлення, зміну або припинення цивільних правовідносин і визначає їх зміст.

Вітаємо колегу!

Вітаємо колегу!

Вітаємо колегу!

9 листопада 2012 року
суддя Верховного Суду України у відставці

Капіталіна Федорівна Кузьмічова

відсвяткувала 90-річчя з дня народження.
Понад 23 роки ювілярка працювала суддею,
20 із яких — на посаді судді
Верховного Суду України.

**Колектив Верховного Суду
України сердечно вітає колегу
і зичить здоров'я, добробуту
та щасливих років життя!**

